

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра новітньої історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з науково-педагогічної та навчальної роботи

«20» 2021 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
(З ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ДО ДРУГОЇ СВІТОВОЇ
ВІЙНИ)**

для здобувачів вищої освіти

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
спеціальність **032 Історія та археологія**
освітній рівень **Перший (бакалаврський)**
освітня програма **Історія України та культурна антропологія
(з поглибленим вивченням іноземних мов)**
вид дисципліни **обов'язкова**

Форма навчання	<u>денна</u>
Навчальний рік	<u>2021/2022</u>
Семестр	<u>5</u>
Кількість кредитів ECTS	<u>5</u>
Мова викладання, навчання та оцінювання	<u>українська</u>
Форма заключного контролю	<u>іспит</u>

Викладачі: Савченко Григорій Петрович, кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри новітньої історії України

Пролонговано: на 2022/2023 н. р. (підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» 20__ р. (підпис, ПІБ, дата)

Розробник: Савченко Григорій Петрович, кандидат історичних наук, доцент, професор
кафедри новітньої історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри новітньої історії України

_____

(підпис)

(Андрій ПИЖИК)

(прізвище та ініціали)

Протокол № 11 від « 29 » 06 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від « 26 » 08 2021 року № 7

Голова науково-методичної комісії

_____

(підпис)

(Наталія ТЕРЕС)

(прізвище та ініціали)

1. Мета дисципліни – опанування студентами історичного факультету теоретичних і конкретно-історичних знань на інформативному, інтерпретаційному та дискусійному рівнях та формування на їх основі системної уяви про соціально-економічні та суспільно-політичні процеси в українському суспільстві на початку ХХ століття, в умовах Першої світової війни, Української революції 1917-1921 років, зародження і функціонування комуністично-сталінської тоталітарної системи 1920-1930-х років.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* сучасні методи історичного пізнання; історичні терміни та поняття; сутність, природу подій та процесів; основні наукові проблеми та концепції, пов'язані зі змістом навчального курсу.

2. *Вміти* науково аналізувати історіографічний матеріал та джерела, поглиблювати знання шляхом використання інформаційного потенціалу електронних ресурсів; здійснювати аналіз, узагальнення природи та генези історичних явищ з урахуванням суб'єктивних та об'єктивних чинників впливу; з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки історичних подій і процесів.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна складається із 2-х модулів. У першому модулі увага акцентується на політизації українського національного руху та соціально-економічних змінах в Україні початку ХХ століття, вивчаються «українське питання» напередодні Першої світової війни та стан українського суспільства у воєнних умовах. Висвітлюються вузлові сюжети часу Української революції 1917-1921 років: суспільні запити, протиборство політичних сил, державотворчі процеси та соціально-економічні перетворення в періоди Української Центральної Ради, Української Держави, Директорії УНР, ЗУНР, збройна боротьба за українську державність, міжнародні чинники, комуністично-радянська політика.

Другий модуль охоплює період 1920-1930-х років вітчизняної історії, коли український соціум сповна відчув на собі зародження та функціонування комуністично-сталінської тоталітарної системи. Соціалістичні експерименти супроводжувалися аномаліями суспільного буття — голодомором-геноцидом 1932-1933 років, масовими політичними репресіями, а українська державність була поглинута в нетрях створеного СРСР. Вивчення історії України 1920-1930-х років передбачає вироблення у студентів на основі одержаних знань навичок самостійності суджень, оцінювання запропонованих до розгляду проблем, усвідомлення сутності суспільно-політичних процесів.

4. Завдання (навчальні цілі) – виробити здібність до планомірного, перманентного накопичення знань на основі самостійної орієнтації в сучасному інформаційному просторі; на прикладах історіографічних оглядів прищепити схильність до аналізу наукових текстів та професійної оцінки наукових публікацій; визначити основні види і групи джерел з історії України початку ХХ століття - 1930-х років з акцентом на вміння їх виявляти, систематизувати, науково-критично аналізувати, узагальнювати одержані результати; формувати здатність до творчого мислення, самостійності міркувань, суджень; на основі самостійних інтерпретацій співставляти події, явища, процеси у вітчизняній, європейській та світовій історії.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати основні терміни та поняття дисципліни, наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів історії України з початку XX століття до Другої світової війни	<i>Лекція, контрольна робота</i>	<i>Контрольна робота, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	10%
1.2.	Знати основні тенденції та закономірності історичного розвитку України в конкретні історичні періоди	<i>Лекція, контрольна робота</i>	<i>Контрольна робота, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	10%
2.1.	Вміти виявляти історичні джерела для освітньої та наукової діяльності відповідно курсу історії України з початку XX століття до Другої світової війни.	<i>Лекція; семінарське заняття; самостійна робота</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті; Есе, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	15%
2.2.	Вміти працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв.	<i>Лекція; семінарське заняття</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	20%
2.3	Вміти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, процесами та робити обґрунтовані висновки про них.	<i>Лекція; семінарське заняття; самостійна робота</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті; Есе, набрання не менше 60 % балів; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	25%
2.4.	Вміти проводити системний аналіз та робити обґрунтовані висновки щодо результатів діяльності осіб і спільнот у конкретні історичні періоди.	<i>Семінарське заняття; самостійна роботи</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті; Іспит, набрання не менше 60 % балів</i>	15%
4.1.	Приймати і обґрунтовувати рішення, що пояснюють взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі української історії	<i>Семінарське заняття</i>	<i>Робота на семінарському занятті, набрання балів на кожному семінарському занятті</i>	5%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) ОК 16 /Програмні результати навчання	1.1	1.2	2.1.	2.2.	2.3	2.4	4.1.
1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.	+			+	+		
2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.		+	+	+			
3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.		+				+	+
6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.					+		
7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.			+				
15. Знати сутність та особливості українського державотворення в різні історичні періоди.						+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання студентів:

Семестрове оцінювання:

1. *Робота на семінарських заняттях*: РН2.1, РН2.2, РН 2.3, РН2.4, РН4.1 – 40 балів/24 бали*.

2. *Самостійна робота 1 та 2 (есе)*: РН2.1, РН2.3 – 10 балів/6 балів*.

3. *Модульний контроль 1 та 2*: РН1.1, РН1.2 – 10 балів/6 балів*.

*максимальний бал/пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

Підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;

- максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом – **40 балів**;

- результати навчання які будуть оцінюватись – знання основних термінів і понять дисципліни, наукової хронології, періодизації і характеристики основних етапів історії України з початку ХХ століття до Другої світової війни, основних тенденцій та закономірностей історичного розвитку України в конкретні історичні періоди; вміння відшукувати для освітньої та наукової діяльності історичні джерела, працювати з історичними джерелами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв, проводити системний аналіз та робити обґрунтовані висновки щодо результатів діяльності осіб і спільнот у конкретні історичні періоди;

- форма проведення і види завдань – **письмовий іспит**, в білеті 4 запитання, які потребують розгорнутої відповіді (кожна відповідь на запитання оцінюється від 0 до 10 балів);

- Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит **не може бути меншою 24 балів**.

- Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав **менше ніж 36 балів**.

7.2 Організація оцінювання:

Оцінювання студентів здійснюється у двох формах: поточний контроль (робота на семінарських заняттях, есе, контрольні роботи) і підсумковий контроль (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, поточний контроль 60 балів; підсумковий контроль – 40 балів).

Змістовий модуль 1 Україна з початку ХХ століття по переволуційний час			Змістовий модуль 2 Україна в 1920-1930 роки			Іспит
30 залікових балів (максимум) 18 балів (мінімум)			30 залікових балів (максимум) 18 балів (мінімум)			40 балів максимум
Семінарські заняття	Самостійна робота	Контрольна робота	Семінарські заняття	Самостійна робота	Контрольна робота	
20 максимум	5 максимум	5 максимум	20 максимум	5 максимум	5 максимум	
12 мінімум	3 мінімум	3 мінімум	12 мінімум	3 мінімум	3 мінімум	24 бали мінімум

Перелік видів аудиторної роботи на семінарських заняттях та їх оцінка (в балах)

Упродовж семестру оцінюється робота здобувача вищої освіти *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії, бліц-опитування). Під час семінару здобувач вищої освіти має можливість набрати 12 балів.

<i>Види роботи на семінарському занятті</i>	<i>Максимальна можлива кількість балів</i>
Доповідь на семінарському занятті	4
Доповнення на семінарському занятті	3
Участь у дискусії на семінарському занятті	3
Узагальнення, підведення підсумку семінарського заняття	1
Бліц-опитування на семінарському занятті	1

Таблиця переведення балів за роботу на семінарських заняттях у залікові бали.

Залікові бали	Набрана кількість балів (8 занять)	Залікові бали	Набрана кількість балів (7 занять)
20	92-96	20	80-84
19	87-91	19	75-79
18	82-86	18	70-74
17	77-81	17	65-69
16	73-76	16	60-64
15	69-72	15	55-59
14	65-68	14	50-54
13	61-64	13	45-49
12	57-60	12	40-44
11 балів і менше не зараховуються оскільки становлять менше 60%	Менше 57 балів набраних за роботу на семінарських заняттях не зараховуються оскільки становлять менше 60% і в залікові бали не переводяться	11 балів і менше не зараховуються оскільки становлять менше 60%	Менше 40 балів набраних за роботу на семінарських заняттях не зараховуються оскільки становлять менше 60% і в залікові бали не переводяться

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предметом самостійної роботи здобувачів вищої освіти є опрацювання як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу.

Самостійна робота виконується здобувачем вищої освіти упродовж змістового модуля після проходження певної теми у вигляді поглибленого опрацювання матеріалу теми і оцінюється у вигляді написання есе, кожне з яких оцінюється до 5 балів для одного ЗМ.

Критерії оцінювання самостійної роботи: (від 0 до 5 балів)

Індивідуальне творче завдання. Підготовка есе з обраної теми – до 10 % балів.

Вимоги до есе:

- обсяг не більше 6 сторінок ;
- самостійність у викладі матеріалу;
- здавати у роздрукованому вигляді з підписом і в електронному форматі на адресу:

savchenko1917@knu.ua

Структура есе:	Максимальна кількість балів:
Актуальність теми. Мета есе	1
Виклад основного матеріалу	2
Узагальнення	1
Власне бачення проблеми	1

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

По завершенні вивчення кожного змістового модулю студент пише модульну контрольну роботу. Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. Модульний контроль проводиться у письмовій формі і виконується на останній лекції із кожного змістового модулю курсу. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за модульну контрольну роботу – 5 балів.

Студент, який з поважної причини пропустив контрольну роботу, зобов'язаний надати відповідний документ і викладач призначає нову дату її проведення.

Критерії оцінювання модульного контролю у вигляді контрольної роботи (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

Відповідь на теоретичне питання:

а) глибоке розкриття теоретичного питання	5 балів;
б) повна коротка відповідь	4 бали;
в) відповідь із незначними помилками	3 бали
г) неповна відповідь	1-2 бали;
д) незадовільна відповідь чи повністю відсутня	0 балів.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль знань студентів у формі іспиту.

Іспитовий білет містить 4 теоретичні запитання, що потребують розгорнутої відповіді.

Відповідь на **теоретичне запитання** оцінюється від 0 до 10 балів відповідно до наступних критеріїв:

Бали	Критерії оцінювання
10	Відповідь повна, наявні власне бачення проблеми, використання джерел та історіографічної інформації, зроблені ґрунтовні висновки
9	Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу
8	Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання
7	Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки
6	Детально відображені окремі аспекти проблеми
3–5	Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу
0–2	Відповідь має значні помилки, або відсутня

Студент, який дав відповідь на всі питання екзаменаційного білету і набрав не менше 24 балів додає у свій актив певну суму балів, яка додається до балів набраних студентом за результатами поточного контролю.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум* – **36 балів** необхідно у визначені викладачами дні пройти співбесіду з пропущених семінарських занять і лекцій з тим, щоб набрати критичний мінімум і допуститися до перескладання іспиту.

При простому розрахунку отримаємо:

	Поточне оцінювання	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план лекцій, семінарських занять, самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Україна з початку ХХ століття по пореволюційні роки				
1.	Вступ. Предмет та завдання курсу. Джерела та історіографія. Політика пам'яті в Україні.	2		4
2.	Тема 1. Соціально-економічний розвиток України на початку ХХ ст.	2	2	4
3.	Тема 2. Суспільно-політичне життя в Україні на початку ХХ століття	2	2	4
4.	Тема 4. Перша світова війна і Україна.	2	2	4
5.	Тема 5. Українська Центральна Рада	2	2	5
6.	Тема 6. Українська Держава Гетьмана Павла Скоропадського	2	2	5
7.	Тема 7. Директорія УНР	2	2	5
8.	Тема 8. Західноукраїнська Народна Республіка.	4	2	5
9.	Тема 9. Радянська влада в Україні в 1917-1920 рр.	1		4
	<i>Контрольна робота 1</i>	1		
Змістовий модуль 2. Україна в 1920-30-ті роки				
10.	Тема 10. Нова економічна політика в Україні.	2	2	5
11.	Тема 11. Україна і створення СРСР.	2	2	4
12.	Тема 12. Суспільно-політичні процеси в УСРР у часи НЕПу	2	2	5
13.	Тема 13. Індустріалізація в радянській Україні	2	2	5
14.	Тема 14. Колективізація і кооперування в українському селі. Голодомор - геноцид 1932-33 рр.	4	2	6
15.	Тема 15. Суспільно-політичне життя в радянській Україні в 1930-ті рр.	4	2	5
15.	Тема 16. Західноукраїнські землі в 1920-1930-ті рр.	2	2	5
16.	Тема 17. Українська еміграція у міжвоєнний період	1	2	5
	<i>Контрольна робота 2</i>	1		
	ВСЬОГО:	40	30	80

Загальний обсяг 150 год., у тому числі:

Лекцій – **40** год. Семінари – **30** год. Самостійна робота – **80** год.

9. Рекомендована література та джерела:

Основна:

1. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. У 2-х кн. – Кн. 1: Історичні нариси / Упорядн. О. Реєнт; Ред. кол.: В. А. Смолій (голова). НАН України. Інститут історії України. – К.: ТОВ "Видавництво "КЛЮ", 2014. – 784 с.; Кн. 2: Мовою документів і свідчень / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. П. Реєнт (відп. Ред.). НАН України. Інститут історії України. – К.: ТОВ "Видавництво "КЛЮ", 2015. – 800 с.
2. Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917–1938 рр.) / Смолій В. А., гол. редкол. НАН України. Інститут історії України. – Т. 1. – К.: Інститут історії України, 2013. – 750 с. Т. 2. – К.: Інститут історії України, 2013. – 812 с.
3. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки 1918–1920: Документи і матеріали. У 2 т. – Т. 1. – К.: Вид-во Олени Теліги, 2006. – 688 с. – Т. 2. – К.: Вид-во Олени Теліги, 2006. – 744 с.
4. Нариси історії української революції 1917–1921 років у двох книгах. - Кн. 1. - К.: Наукова думка, 2011. - 390 с. - Кн. 2. – К.: "Наукова думка" 2012. – 464 с.
5. Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ–ХХ ст.: Історичні нариси / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. – К.: Наукова думка, 2002. – 952 с.
6. Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932–1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД. – К.: ВД "Стилос", 2007. – 584 с.
7. Савченко Г. П. та ін. Історія України: Новітня доба: навчальний посібник / В. М. Литвин, В. Ф. Колесник, А. Г. Слюсаренко, Г. П. Савченко та ін.; за ред. В. М. Литвина. – К., 2012. – 480 с.
8. Суспільство і влада в радянській Україні років непу (1921–1928). Колективна монографія. – Том 1 / Відп. ред. С. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 656 с. – Том 2. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2015. – 599 с.
9. Українська Держава (квітень – грудень 1918 року). Документи і матеріали. У 2 т. – Т. 1. – К.: Темпора, 2015. – 790 с. – Т. 2. – К.: Темпора, 2015. – 412 с.
10. Українська Центральна рада: Документи і матеріали. У 2 т. – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. – К.: Наук. думка, 1996. – 590 с. – Т. 2: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. – К.: Наук. думка, 1997. – 424 с.

Додаткова:

1. Білокінь С. Масовий терор як засіб державного управління в СРСР. 1917-1941 рр: джерелознавче дослідження. Вид. 2-е, випр., доп. / Пер. сл. І. М. Дзюби. – К.: Пенмен, 2017. – 768 с.
2. Верменич Я. В., Андрощук О. В. Зміни адміністративно-територіального устрою України ХХ–ХХІ ст. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 182 с.
3. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. – К.: Заповіт, 1997. – 344 с.
4. Вронська Т. Упокорення страхом. Сімейне заручництво у каральній практиці радянської влади, 1917-1953 рр. – К., 2013. – 624 с.
5. Історія України: хрестоматія / Упорядн. В. М. Литвин; Відп. ред. В. А. Смолій. – К., 2013. – 1054 с.
6. Капелюшний В. П. Здобута і втрачена незалежність: Історіографічний нарис української державності доби національно-визвольних змагань (1917-1921 рр.). – К., 2003. – 637 с.
7. Колесник В. Ф., Піжик А. М. Україна в 1920-1930-ті роки: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К., 2010. – 312 с.
8. Кульчицький С. В. Український Голодомор в контексті політики Кремля початку 1930-х рр.- К., 2014. – 208 с.

9. Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. – Кн. 1. – К.: Темпора, 2013. – 504 с.; Кн. 2. – К.: Темпора, 2013. – 628 с. – Кн. 3. – К.: Темпора, 2013. – 388 с.

10. Литвин В. М. Перша світова війна 1914-1918 рр. і Україна. – К., 2014. – 452 с.

11. Литвин М. Р. Історія ЗУНР. — Львів, 1995. - 316 с.

12. Осташко Т, Терещенко Ю. Український патріот із династії Габсбургів. -К. 2011. -408 с.

13. Папакін Г. "Чорна дошка": антиселянські репресії (1932–1933) / Відп. ред. Г. Борjak. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2013. – 422 с.

14. Пиріг Р. Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2016. – 518 с.

15. Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917-1921 років / О. П. Реєнт. – К., 2016. – 280 с.

16. Рубльов О., Якубова Л. Органи етнополітичного регулювання в контексті політики коренізації: український досвід / Відп. ред. С. В. Кульчицький. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 406 с.

17. Сергійчук В. Етнічні межі і державний кордон України. Вид. 3-є, доповнене. – К., 2008. – 560 с.

18. Солдатенко В. Ф. Революційна доба в Україні (1917-1920 роки): логіка пізнання, історичні епізоди, ключові постаті / В. Ф. Солдатенко. – К., 2012. – 521 с.

19. Шаповал Ю. І. Україна 20–50-х років: сторінки ненаписаної історії. — К.: Наукова думка, 1993. — 349 с.

20. Яблонський В. М. Державний центр УНР в екзилі: ідеї, боротьба, традиція (1921-1992 роки): монографія. – Київ: КНТ, 2020. – 646 с.

10. Додаткові ресурси:

1. <http://novitukr.history.knu.ua/> - кафедра новітньої історії України
2. <http://history.org.ua/> - Інститут історії України НАН України
3. <http://archeos.org.ua> – Інститут української археології та джерелознавства імені М. М. Грушевського
4. <http://ipiend.org.ua> – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України
5. <http://uinp.gov.ua> – Український інститут національної пам'яті